

Hoofstuk 9

Die Sinode van Dordrecht (1618-1619)

9.1 Die voorspel

Die hele stryd tussen Remonstrante en Contra-Remonstrante het 'n verdere dimensie gekry, vanweë 'n brosjure van Wtenbogaert in 1610 met die titel, *Tractaat over het ambt en gezag der overheid*. Daarin spreek hy die mening uit dat die owerheid meer gesag het as enige kerklike vergadering en dat die owerheid die bevoegdheid het om besluite te neem oor die kerklike orde, die erediens en oor die ampsdraers. Hiermee het hy in wese die standpunt van Coolhaes herhaal en vanselfsprekend die steun en instemming van baie magistrate gekry. Op verskillende plekke gryp die stadsowerhede nou in om Remonstrante te beskerm en om Contra-Remonstrante af te wys, soos in Rotterdam gebeur het. In 'n sekere sin het die Contra-Remonstrante se versoek om 'n nasionale Sinode gebots met die soewereiniteit van die provinsiale Staten ten opsigte van die godsdienste. In sommige provinsies was daar egter geen probleme nie. In Zeeland en Groningen was daar geen Remonstrante nie, in Friesland net enkele geïsoleerde predikante. Daarby was die professore van Franeker sterk Contra-Remonstrants, daarin voorgegaan deur professor Lubbertus. Die provinsies Overijssel en Gelderland was verdeeld en in Utrecht het die owerheid voortgegaan om Remonstrantse predikante in vakatures te beroep.

Geleidelik het die sake waaroor dit gaan uitgekristalliseer. Leerstellig het dit oor die uitverkiesing en die gesag van die belydenisskrifte gegaan, kerkordelik oor die bevoegdheid van Sinodes en die seggenskap van die Staten in geloofsprobleme.

Geleidelik ontwikkel dit in die provinsie Holland, in 'n konfrontasie tussen Oldenbarnevelt, raadspensionaris van die Staten, en die Stadhouder, Prins Maurits. Oldenbarnevelt was beslis Remonstrantsgesind en beroep hom telkens op artikel 13 van die *Unie van Utrecht*.

Die kerklike twiste het, danksy die heftigheid daarvan, al breër omvang gekry en dit het gedreig om die samehörigheid van die provinsies te ondermyn en dit terwyl die Rooms-Katolieke gevaar nog nie finaal oorwin is nie.

In Julie 1617 neem die Stadhouer, Prins Maurits, 'n beslissende keuse as hy die godsdiensoefening van sy hofprediker Wtenbogaert nie bywoon nie, maar na 'n Contra-Remonstrantse godsdiensoefening gaan.

Daarna begin Maurits optree en mobiliseer steun vir die Contra-Remonstrante deur in die provinsie Holland stedelike magistrate af te dank en ander aan te stel. In Augustus 1618 laat hy Oldenbarnevelt, Hugo Grotius en ander Remonstrantse leiers gevange neem. Wtenbogaert ontkom arrestasie deur te vlug, eers na Rotterdam en daarna na Antwerpen. Hierdie optrede van Prins Maurits het in feite neergekom op 'n staatsgreep, want met sy deurtastende optrede het hy alle beskermers en vriende van die Remonstrante op owerheidsvlak uitgestoot, laat arresteer of hulle gedwing om te vlug. Deur gebruik te maak van sy mag en persoonlike aansien, het Maurits die knoop deurgehak. In Mei 1619 word Oldenbarnevelt in Den Haag tereggestel. Dit is duidelik dat Prins Maurits se deurtastende optrede die saak van die Contra-Remonstrante gered het.

Nou kon die besluit van die Staten-Generaal om 'n nasionale Sinode te hou, in werking tree. Elke provinsiale Sinode moes afgevaardigdes kies na die Sinode wat op 13 November 1618 in Dordrecht sou byeenkom. Dordrecht is gekies omdat dit die oudste stad in die provinsie Holland was, veilig was en regeer is deur Contra-Remonstrantse magistrate. Die Staten-Generaal het die kostes gedra en is deur negentien kommissarisse-politiek verteenwoordig. Op uitnodiging van die Staten-Generaal was daar ses en twintig buitelandse teoloë uit Engeland, die Paltz, Hessen, Nassau, Duitssprekende Switserland, Genève, Bremen en Emden. Die Nederlandse universiteite is elkeen deur 'n professor verteenwoordig, naamlik Polyander namens Leiden, Lubbertus van Franeker, Thysius van Harderwijk, Antonius Walaeus van Middelburg en Gomarus wat so pas professor geword het te Groningen.

Vanuit Nederland was daar sewe en dertig predikante en negentien ouderlinge. Die voertaal van die Sinode was Latyn en dit stel die buitelanders in staat om deel te neem en om juis deur hulle deelname die besluitneming van die Sinode op 'n hoogstaande vlak te hou.

9.2 Die verrigtinge van die Sinode

Op 14 November het die Sinode sy moderamen gekies: As voorsitter is Johannes Bogerman (1576-1637), predikant te Leeuwarden gekies en as assessore, Jacobus Rolandus van Amsterdam en Herman Faukelius van Middelburg. Die eerste sekretaris was Sebastiaan Damman van Zuffen en saam met hom Festus Hommius van Leiden.

Die Sinode het na bespreking besluit om professor Simon Episcopius en die twaalf vernaamste Remonstrantse predikante te dagvaar om te verskyn. Op 6 Desember 1618 het hulle in die Sinode verskyn met Episcopius as voorsitter, Eduard Poppius van Gouda as assessor en Bernardus Dwinglo as sekretaris. Episcopius het in 'n uitvoerige openingsrede gestel dat die Contra-Remonstrante die oorsaak van die kerklike twis was. Terselfdertyd wil hulle die Sinode beskou as 'n geleentheid vir 'n samespreking, omdat hulle die Sinode nie as 'n regter wil erken nie.

Na 'n lang gesprek wat deur Bogerman afgesny word, word besluit om oor die leerkwessie te handel, al verklaar die Remonstrante dat hulle die Sinode nie as 'n onpartydige regbank kan erken nie. Bogerman reël egter dat die vyf artikels van die Remonstrante ter tafel moet kom.

Weer maak die Remonstrante van verdragingsstaktiek gebruik en gooi kort-kort allerlei formele sake in die debat in. Op 14 Januarie 1619 gryp Bogerman in die gang van sake in en ná 'n verontwaardigde rede stuur hy hulle uit die Sinode. In die *Acta* staan opgeteken (vyf en sewentigste sitting):

Met welke daad zijn merkelijk de schuldigde gehoorzaamheid den E E Heeren Gecommitteerden en der Synode had geweigerd. Dat zij niets anders dan praktijken, bedriegen en leugenen, tegen de billijkheid en zachtmoedigheid derzelve, alsook der Synode, hadden gesteld, zoodat er een onder de uitheemsche Theologen openlijk zeide, dat zij alzoo eindigden gelijk zij begonnen waren. Dat ze met bedrog en leugenen waren begonnen, en met leugenen en bedrog ook eindigden. En dat men ze met dezen lof zoude henen zenden.

Daarna kon die Sinode aan die werk gaan om die *Remonstrantie* te beoordeel. Nadat die Sinodes in afdelings verdeel het, het hulle van 7-21 Maart hulle menings uitgespreek. Daarna het 'n kommissie vanaf 25 Maart tot 16 April die *Canones* of Leerreëls opgestel. Ná bespreking is die gefinaliseerde Leerreëls op 23 April aanvaar.

Op 6 Mei word die Leerreëls plegtig voorgelees in die Groot Kerk van Dordrecht en op 9 Mei het die Sinode sy slotsitting gehou en het die buitelanders, ná 'n uitgebreide afsheidsmaaltyd vertrek.

9.3 Die inhoud van die Leerreëls

Die Dordtse Leerreëls is in vier hoofstukke verdeel. In die eerste hoofstuk, waar dit gaan oor die Goddelike uitverkiesing en verwerping, is die eerste vyf artikels die inleiding tot die hoofstuk, artikels 6-16 handel spesifiek oor die verkiesing en verwerping, terwyl die laaste twee artikels (17-18) die verbondsgedagte beklemtoon ten op-

sigte van die kinders van die gelowiges. Die tweede hoofstuk wat handel oor die dood van Jesus Christus en die verlossing van die mense deur sy dood, beklemtoon die duidelike Christosentriese uitleg van hierdie Leerreëls. Hierdie nege artikels word dan, net soos by hoofstuk 1, gevolg deur die opsomming van die Remonstrantse dwalings. Die derde hoofstuk wat ook hoofstuk vier bevat, handel oor die verdorwenheid van die mens, sy bekering tot God en die wyse waarop dit plaasvind. Hier word dié sake wat in hoofstuk 1 soms net aangeraak word, eksplisiet behandel in sewentien artikels, naamlik die skepping en val van die mens, die erfsonde, die bietjie lig van die natuur, die Wet van God, die roeping Gods, die weer- of nuwe geboorte en die geloof. Die slothoofstuk behandel in vyftien artikels die volharding van die heiliges – sekerlik een van die treffendste hoofstukke wat daar in daardie kerklike belydenisskrifte staan.

Saam met die hoofstukke waarin die Remonstrantse dwalings wat verwerp word, voorkom, die voorrede, die slot en die uitspraak van die Sinode, vorm hierdie Leerreëls 'n lywige geskrif. Hier word in hoofsaak die Goddelike verkiesing en verwerping behandel.

9.3.1 Die uitgangspunt

Hoewel die leer van die uitverkiesing die aanleiding was tot 'n stormagtige twis in die Nederlandse kerk en staat, word die teologiese kwaliteit van die Leerreëls self daardeur nie geraak nie. Met 'n merkwaardige rustigheid word hier oor hierdie sentrale leerstuk gehandel. Vanuit 'n suiwere teologies-bepaalde vertrekpunt word hier nou begin waar die Heidelbergse Kategismus ook begin, naamlik by die sonde van die mens. Hier word dan die tipies-Bybelse, pessimistiese antropologie geleer dat die mens volkome sondig is en dat die mens self verantwoordelik is vir die sondeval. Die oorsprong van die sonde word gesoek by die mens en dit ontstaan ná die skepping, in die geskiedenis. Die sondeval, die uitval uit die genade, die verlies van die Paradys en die weggejaag word van God af is alles die mens en die mens alleen se skuld. Die mens is nie die slagoffer van die blinde noodlot nie, maar hy is 'n skuldige.

Hierdie gedagte wat net aangeraak word in hoofstuk 1, artikel 1 en 2, word in hoofstuk 3-4, artikel 1-5 verder uitgewerk. Wat hier geleer word, korreleer op sy beurt met artikels 14 en 15 van die NGB en met die HK, Sondag 3-4. Miskien moet, ten oorvloede, net daarop gewys word dat die Sinode van Dordrecht nie 'n volledige leer van die uitverkiesing gee nie, maar uitsprake lewer oor die sake ten opsigte van die uitverkiesing wat deur die Remonstrante aanhangig gemaak is. Daarom het die leerstuk hier ook 'n effens ander gerigtheid as die behandeling van die leerstuk in

die HK, waar dit kategeties aangebied word en die NGB waar dit apologeties aangebied word. Hier is dit veel eerder 'n polemiese aanbieding, soos ook blyk uit die nadruklike verwerpings wat elke keer bygevoeg word by die positiewe uiteensetting.

Hierdie manier van hantering van die leerstuk is nie vreemd nie. So hoor ons ook weer die debat van Luther en Erasmus oor die vrye wil van die mens naklink, waar Luther onder andere sê (*De Servo Arbitrio* – my vertaling):

Want òf die koninkryk van Satan in die mens beteken niks, en dan moet Christus 'n leuenaar wees, òf as Satan se koninkryk is soos Christus dit beskrywe, dan is die vrye wil niks meer as 'n gedweë pakdonkie vir die Satan wat eers vrygemaak kan word as die duivel deur die vinger van God uitgedryf is.

Somberder as die prentjie wat in hoofstuk 3-4, artikel 1 geskilder word, kan dit byna nie, want daar word tereg gesê:

In teenstelling met wat hy was en wat hy (in die Paradys) gehad het, het die mens blindheid, skrikwekkende duisternis, ydelheid en verkeerdheid van oordeel, slegtheid, rebellie en wreedheid in sy wil en hart, sowel as onsuiverheid van sy hele gesindheid, oor homself gebring.

Die nageslag van Adam is dood in die sonde en die misdade en hier is volkome gelykheid ten opsigte van alle mensekinders. Tog is dit so dat 'n 'bietjie natuurlike lig' in die mens oorgebly het, sodat hy 'n 'bietjie kennis van God, van die natuurlike dinge, van die onderskeid tussen eerbaar en skandelik, behou het'. Hierdie 'bietjie natuurlike lig' korreleer met die NGB artikel 14 waar gesê word dat die mens 'al sy uitnemende gawes wat hy van God ontvang het, verloor en niks anders daarvan oorgehou het nie, as net klein oorblyfsels wat genoegsaam is om die mens alle verontskuldiging te ontnem....' Hier is 'n verwysing na Romeine 2:14-15.

Wanneer heidene, wat nie die Wet het nie, tog vanself dinge doen wat die Wet vereis, is hulle vir hulleself 'n wet al het hulle nie die Wet nie. Die optrede van sulke mense bewys dat die eise van die Wet in hulle harte geskrywe staan. Ook hulle gewete getuig daarvan wanneer hulle in 'n innerlike tweestryd deur hulle gedagtes aangekla of vrygespreek word.

Hier wil dit klink of daar 'n neiging na die Semi-Pelagianisme kan wees of na die aanknopingspunt-teorie wat veral vanuit die Grieks antropologie na vore kom. Die verwysing na Johannes 1:5 (*Die lig skyn in die duisternis, en tog het die duisternis dit nie aanvaar nie*) wys eger dat dit nie die gedagtegang is nie. Al wat hier gesê word, is dat ná die val van die mens, die verantwoorde-

likheid vir al sy dade op Adam en sy nageslag bly, maar dat die mens nie meer in staat is om die verantwoordings wat van hom geëis word, te kan dra nie. Die bietjie lig van die natuur is nie genoeg om die mens tot God te laat kom nie. Uit homself kan die mens homself nie meer van die sonde verlos nie. Daaroor en oor die skriftuurlike waarheid van daardie stelling kan daar ná Luther se magistrale *De Servo Arbitrio* nooit meer twyfel wees nie.

Die argument van die bietjie lig van die natuur word ingevoeg om so-doende alle moontlike blaam dat God die mens in die verderf sou gestort het, of dat God dalk die oorsprong van die sonde sou kan wees, by die wortel af te sny. God sou niemand verontreg het, so sê hoofstuk 1, artikel 3, as God alle mense in die vervloeking, in die verderf waarin Adam geval het, gelaat het. Dit is waarskynlik alreeds op hierdie punt dat die Dordtse Leerreëls, net soos die evangelie self, vir die mens 'n harde leer is, of soos Paulus dit stel, 'n 'struikelblok vir die Jode en 'n dwaasheid vir die Grieke'. Tog bly hierdie kennis van die sonde, van die erfsonde en die erfskuld, 'n noodsaaklike voorwaarde vir die verstaan van die uitverkiesing of wel van die evangelie. Dit is juis hier waar die mens in opstand kom teen die uitverkiesingsleer en dit dan nie net in die tyd waarin hy lewe nie, maar dwarsdeur alle tye. Dit is een van die momente waar al die huidige genities-teologieë afwyk van die suiwer Bybelse verkondiging. Dit bevestig andermaal die stelling dat daar in sommige moderne teologieë weinig is wat nuut is, want dit is dikwels net die herhaling van ou dwalings. Daarom is dit nie alleen nuttig nie, maar ook noodsaaklik daar met sorg geluister sal word na die prediking van die kerk, want daardie prediking put nie net uit die geloof en insig van een generasie of een tyd nie, maar is die prediking van al die profete en die apostels.

9.3.2 Die prediking

Na hierdie bedorwe, sondige mense stuur God uit louter goedheid, verkondigers van die evangelie, dat God die wêreld so liefgehad het dat Hy sy enigste Seun gegee het, sodat die mense wat in Hom glo, nie verlore sal gaan nie, maar die ewige lewe sal hê (Joh 3:16). Deur middel van die prediking gaan die roepstem van God uit na die mens (vgl 1 Pet 1:22-25). Diegene wat daardie verkondigde Woord glo met 'n ware, lewende geloof, word deur Jesus Christus, die gekruisigde en opgestane Heer, van die toorn van God en van die verderf verlos en die ewige lewe gegee.

Die empiriese werklikheid is egter dat sommige mense daardie Woord glo en ander nie. Dit is terloops nogal interessant dat Calvyn, wanneer hy in

debat tree met die Rooms-Katolieke teoloog, Pighius, ook hierdie empiriese werklikheid as 'n beginpunt van sy argument gebruik. Dan stel die Leerreëls, hoofstuk 1, artikel 6:

Dat God sommige mense hier op aarde die geskenk van die geloof gee en ander nie, is die gevolg van sy ewige besluit. Volgens hierdie besluit maak Hy uit genade die hart van die uitverkorenes ontvanklik, alhoewel dit hard is en verander dit om te glo. Hulle wat nie uitverkie is nie, laat Hy volgens sy regverdige oordeel in hulle verkeerdheid en verhardheid bly. Hierin veral word die diepe, onmeetlike, barmhartige en tegelyk regverdige onderskeid van die mense vir ons duidelik gemaak aangesien hulle in gelyke mate verlore is.

9.3.3 Die uitverkieing volgens die Leerreëls

In artikel 7 word gestel:

Hierdie verkiesing is 'n onveranderlike voorneme van God, waardeur Hy, voor die grondlegging van die wêreld, 'n sekere hoeveelheid mense uit die hele menslike geslag...uitverkies het...uit suiwere genade (is hierdie mense) in Christus uitverkies. Hom het (God) ook van ewigheid af tot 'n Middelaar en Hoof van al die uitverkorenes en tot 'n fondament van die saligheid gestel...Die rede vir hierdie genadige verkiesing, so sê artikel 10, is alleen die welbehag van God...(en) Hy (het) sommige bepaalde persone uit die hele menigte van sondaars vir Hom as sy eiendom aangeneem – verwys Rom 9:11-13...(Hierdie) verkiesing...(kan) nie, so sê artikel 11, ongedaan gemaak, oorgedoen, verander, herroep, of afgebreek word nie en ook die uitverkorenes nie verwerp of hulle getal verminder word nie.

Dit is die essensiële momente van die Dordtse uitverkieingsleer. Wanneer daar nader hierop ingegaan word, is dit duidelik dat die Dordtse vadere baie skerp enige vorm van menslike medeverantwoordelikheid of medeseggenskap by die uitverkieing of die ontvang van die heil wil afsny. Volgens Dordt is die uiteindelijke bestemming of toekoms van die mens deur twee sake bepaal, naamlik, enersyds die sondeval, die erfsonde en die erfskuld waardeur alle mense, sonder uitsondering, as gevolg van die mens se eie skuld in die sonde geval het en homself nooit weer daaruit kan verlos nie. Uitsluitlik as gevolg van God se genadige ontferming, sy beplanning en wysheid, word 'n deel van die totale mensheid deur Jesus Christus, sy kruis en opstanding, uit die sondetoestand uitgered.

Alle mense is dus nie gelyk nie want 'n 'sekere hoeveelheid mense...uit die hele menslike geslag...word uitverkies' en hulle ervaar dat dit genade is om genade te ontvang. Die grondoorsaak van die verkiesing lê in God se welbehae, deurdat Hy 'uit hierdie verderf trek en verlos, diegene wat Hy in sy ewige en onveranderlike raad uit louter goedertierenheid uitverkies het in Jesus Christus, ons Heer, sonder om enigsins hulle werke in aanmerking te neem', soos artikel 16 van die NGB dit stel.

Die eerste belangrike stelling waaraan vasgehou moet word, is dat vanuit die Skrif ons ons moet buig voor die vrymag van God en sy handele. Daar bestaan nie so-iets soos 'n wet, 'n dekreet of 'n besluit waaraan God gebind sou wees of wat sy almag of vrymag sou kan beperk nie. Daar is ook geen wet op grond waarvan ons God sou kon beskuldig nie. Alle dinge in die hemel en op die aarde geskied volgens die aan alles voorafgaande raad en bedoeling van God. Die apostel Paulus leer ons dan (Rom 9:18 vg): 'Dit is dus inderdaad so dat God Hom ontferm oor wie Hy wil en dat Hy verhard wie Hy wil...Mens, wie is jy per slot van rekening dat jy met God wil redeneer? Hoe kan die maaksel vir sy maker sê: Waarom het jy my so gemaak? Het die pottbakker nie reg om uit dieselfde klomp klei iets besonder en iets alle-daags te maak nie?'

En as ons ons erger aan die voor-tydelike beslissing van God, soos die Dordtse Leerreëls dit aan ons voorhou, dan sê die apostel Paulus (Ef 1:4-6):

So het Hy, nog voordat die wêreld geskep is, ons in Christus uitverkies om heilig en onberispelik voor Hom te wees. In sy liefde het Hy ons, volgens sy genadige beskikking, toe ook al daarvoor bestem om deur Jesus Christus sy kinders te wees. Daarom moet ons God prys vir sy groot genade wat Hy in sy geliefde Seun vrylik aan ons geskenk het.

Hierdie vooraf-verkiesing is niks anders nie as die beklemtoning van die ondeurgrondelikheid van God se besluite. Dit is besluite wat nie deur ons wat mense is nagespeur of gekontroleer kan word nie.

Weer staan ons hier voor die feit dat hierdie gesaghebbende Woord wat van buite na ons toe kom, wat deur ons nie gekontroleer of selfs beoordeel kan word nie, stuit op ons menslike eie dunk. Weer moet ons besef dat die evangelie, ook hierdie evangelie van die soewereiniteit van God, vir die Jode 'n struikelblok en vir die Grieke 'n dwaasheid is (1 Kor 1:23). God se heilswerk gaan vooraf aan alle menslike wysheid en insig en krag. Hier kan die sondaarmens geen bydrae lewer nie.

Die tweede saak wat ons moet vashou, is dat die Dordtse Leerreëls nadruklik leer dat die uitverkiesing 'n uitverkiesing in Jesus Christus is. Miskien moet dit hier gesê word dat die uitverkiesingsleer altyd 'n onoorkomelike probleem sal bly as ons

die Goddelike voorneme en die uitverkiesing van 'n 'sekere hoeveelheid mense uit die hele menslike geslag' in 'n filosofies-deterministiese gees sou opvat, met ander woorde as ons sou dink dat God, voor die grondlegging van die wêreld, die uitverkiesing as 'n ewig-onveranderlike besluit daargestel het en nou funksioneer hierdie besluit as 't ware outomaties: ongeag Christus, ongeag die verkondiging van die evangelie, ongeag die ontferming en genade van God. As ons die Dordtse Leerreëls nie versigtig en met begrip lees nie en veral as ons hoofstuk 1 los van hoofstuk 2 en 3-4 lees, dan sou mens miskien kan dink dat ons hier met 'n staties- deterministiese uitverkiesingsleer te make het. Maar dit is nóg in die Dordtse Leerreëls nóg in die Heilige Skrif die werklike inhoud van die uitverkiesingsleer. Hier, rondom die uitverkiesing, is ons inderdaad met die diepte-aspek van God se handele besig en daarom moet hier eerder sorgvuldig geluister word as dat daar haastige konklusies getrek word.

Die stelling wat hier in hoofstuk 1, artikel 7 gemaak word dat die uitverkorenes in Jesus Christus verkies is, hang nie alleen saam met die NGB, artikel 16 nie, maar is dieselfde as wat die Heilige Skrif ons leer dat Christus die Middelaar van die verbond van die genade is en dat Hy die Hoof van die uitverkorenes is.

Wanneer ons dan hoofstuk 2, artikel 9 daarby lees, dan moet ons die Pauliniese samehang van die uitverkiesingsleer ook in gedagte hou. So kry ons ook die antwoord op die vraag of Jesus die verlossing uit die sonde tot stand gebring het en of Hy dit net moontlik gemaak het.

Wanneer gepraat word van 'n uitverkiesing in Jesus Christus, dan beteken dit dat die hele uitverkiesing gesien moet word in die verbond én die verbond van Israel, die deur God uitverkore volk. Daarom, as die apostel Paulus oor die uitverkiesing handel in sy Brief aan die Romeine, dan begin hy by die aartsvader Abraham en beklemtoon dat God se belofte die gelowige Abraham geld en daarom tel alleen die gelowiges of die uitverkorenes as die werklike nageslag van Abraham wat die beloftes sal ontvang. Daarmee stel Paulus dat die gemeente of kerk nie 'n nuwe gegewene is nie, maar dat die gemeente die voortgesette uitverkore verbondsvolk is. Daarom gebruik Paulus die begrippe 'die uitverkorenes', 'die geliefdes' en 'die geroepenes' in 'n nuwe, byna sinonieme verband met mekaar (vgl Rom 8:33; vgl ook Rom 8:28; 2 Tim 2:10; Kol 3:12; Tit 1:1), want die uitverkorenes, die geliefdes en die gemeente is feitlik dieselfde begrip (Rom 1:7; 1 Tess 1:4; 2 Tess 2:13; Kol 3:12). Die Nuwe-Testamentiese gemeente, die nuwe Godsvolk wat rondom Jesus Christus vergader is, is die uitverkore volk wat God uit alle volkere tot Hom geroep het. Daarom kan 'n mens sê, as gelet word op die argument in Hoofstuk 1, dat uitverkiesing, verbond, die verlossing van en deur Jesus Christus en die verkondiging van die evangelie onlosmaaklik met mekaar verbind is. Wat die argument in hoofstuk 2 be-

tref, is dit duidelik dat dat die leer van die uitverkiesing van 'n effens ander hoek benader word. In hoofstuk 1 word die vrymagtige genade van die almagtige God benadruk en word gestel dat Hy genade bewys aan wie Hy wil. Sy genade en ontferming is egter eksklusief en nie inklusief, algemeen geldend vir alle mense nie. In hoofstuk 2 gaan dit oor die samehang 'uitverkiesing in Christus' en word teenoor die Remonstrante weer beklemtoon dat die sondaarmens nie aan God se geregtigheid kan voldoen nie en daarom nie in staat is om homself van die sonde en skuld te verlos nie. Jesus Christus, die Seun van God wat self God is, kom in die volheid van die tyd na hierdie sondige wêreld en Hy voldoen aan God se geregtigheid deur in die mens se plek te staan en die mens se verdiende loon op Hom te neem. As volledige God en volledige mens kan Jesus Christus tussen God en mens staan en ter wille van die sonde van die mens die offer bring wat 'van oneindige krag en waarde [is], heeltmaal genoeg om die sondes van die hele wêreld te versoen'. Die pragtige formulering in hoofstuk 2, waar in enkele sinne hierdie diepsnydende saak gestel word, is van die mooiste erfenisse wat ons in ons Belydenisskrifte het. Hier kom 'n mens weer onder die indruk van die geloof en die *pietas* waarmee die vadere hierdie saak geformuleer het.

Dan word gestel (hfst 2, art 5):

Verder is dit die belofte van die evangelie dat elkeen wat in die gekruisigde Christus glo, nie verlore sal gaan nie, maar die ewige lewe sal hê. Hierdie belofte moet aan alle volke en mense aan wie God na sy welbehag die evangelie stuur, sonder enige onderskeid aangekondig en voorgelê word met die opdrag van bekering en geloof.

Hierdie artikel wys daarop dat die uitverkiesing nie 'n staties-deterministiese filosofiese leer is nie, maar deel is van die dinamiese evangelie. Hier word ook duidelik dat die opmerking oor die 'sekerre hoeveelheid mense' nie 'n abstrakte stelling is nie. Die hele Goddelike voorneme, predestinasie, evangelieverkondiging en roeping is nie 'n abstrakte skema oor die onveranderlike getal van die uitverkorenes nie. Hierdie hele leerstuk getuig van 'n pastorale bewoënhed oor die gemeente van Christus en dit stel dat die fondament waarop die gemeente gebou is, die heilswerk van Christus is. Die sekerheid, die fondament, die vastigheid is nie gegee in die vaste, onveranderlike getal van die uitverkorenes nie, maar wel daarin dat die gemeente, die korporatiewe gemeenskap wat een is met sy Hoof, aan Christus Jesus behoort (vgl Rom 8:29). Dit sou verkeerd wees om so-iets soos 'n 'verkiesings-outomatisme' in die Dordtse Leerreëls in te lees. Die beklemtoning van die absolute sondigheid en verlorenheid van die mens beteken wel dat die mens self geen bydrae kan maak tot sy verkiesing nie. Dit berus uitsluitlik by God. Daarby is dit ook volkome skriftuurlik dat die verlossing uit die sonde deur Jesus Christus gestel word as 'n saak wat

in die voltooide verlede plaasgevind het. Dit is nie so dat die verlossing uit die sonde nog moet geskied nie, dit het reeds plaasgevind en Jesus Christus se offer is 'n afdoende, volkome offer genoeg om alle sondes van alle geslagte vir alle tye uit te wis.

Tog is die offer van Christus, anders as die moderne teoloë wil, nie 'n algemene versoening nie. Sy offer is alleen effektief vir die uitverkorenes. Die Goeie Herder lê sy lewe neer vir sy skape (vgl Heb 9:17). Aan die uitverkorenes skenk Jesus die geloof, die reiniging van die sonde en die bewaring tot die einde. Die stelling kan herhaal word: Dit is genade om genade te ontvang.

Daar is dus 'n eksklusiwiteit – daar word tog skeidslyne getrek, want ook die nuwe verbondsvolk is 'n uitgeroepde skare en ook die *ekklesia* is eksklusief en nie inklusief nie. Die saak is egter dat dit God self is wat hierdie skeidslyne trek. Dit is ook 'n groot genade, want Hy wat sy lewe neerlê ter wille van die redding van die gelowiges, is Hy wat die skeidslyne trek.

Vanuit hierdie gesigspunt word dit ook duidelik waarom God self eis dat die evangelie aan alle mense gebring moet word. Alle mense moet met die evangelie gekonfronteer word en met die oproep dat hulle hulle sal bekeer en glo.

Hier lyk dit asof daar 'n teenstrydigheid in die Dordtse Leerreëls is. Enersyds word die sonde van die mens absoluut geteken en gestel dat die mens 'n volkome gebonde wil het in dié sin dat die mens, vanweë die sonde, nie meer kan kies tussen goed en kwaad nie. Die mens kan uit homself slegs die kwaad kies.

Aan die ander kant word gestel dat die evangelie aan alle mense verkondig moet word en dat almal gekonfronteer moet word met die opdrag dat hy hom sal bekeer en glo of selfs sal glo en hom sal bekeer. Hier word dus 'n verantwoordelikheid by die mens veronderstel, wat in die voorgaande argument ontken word. Hier lê vir ons 'n soort van logiese denke, 'n volstreekte teenstrydigheid.

Op die voetspoor vandie Heilige Skrif en van Paulus wil die Leerreëls die menslike verantwoordelikheid nie so stel dat die mens vry is om self te beskik of hy sal glo en gered word of dat hy verlore sal gaan nie. God handhaaf sy reg ook wanneer die mens volkome in die mag van die sonde geval het.

God handhaaf te alle tye die absoluut-vrye karakter van sy genade. As God nou die mens verbygaan, verblind en straf, gaan terselfdertyd sy allesomvattende liefde en ontferming uit na die mens toe in die verkondiging van daardie evangelie wat die goddelose regverdig. Hierdie roeping van God, hierdie lewende Woord van God is die uitnodiging aan die mens wat van nature geneig is om God en mens te haat. Dit is hierdie Woord wat vlees geword het en wat die verlossing van die mens is.

Die Leerreëls wat hier probeer om die verkiesende handele van God, waarin sy genade openbaar word, te omlin, benader hierdie saak op 'n dialektiese manier, want die vryheid van die genade van God ten opsigte van die mens word van twee

kante beskryf. Die Leerreëls wil nie 'n poging aanwend om die Goddelike en die menslike in een argument saam te vat, om sodoende die handele van God te regverdig en terselfdertyd van die wese van die mens 'n verklaring te gee nie. Al wat die Leerreëls wil doen, is om (teenoor die Remonstrante) vir alle mense 'n uitleg te probeer gee van die volle, soewereine, allesomvattende genade en liefde van God. Daarom word die prediking van die regverdiging deur die geloof alleen in verband gebring met God se voorneme en sy uitverkiesing. Die rede hiervoor is dat die Kerk as die nuwe verbondsvolk juis hierin bestaan; ook bestaan die eenheid van die nuwe volk van God met die ou volk hierin.

Daarom volg hoofstuk 3-4 oor die mens se verdorwenheid, sy bekering tot God en die manier waarop dit gebeur, op hoofstukke 1 en 2. Daar word uitgespel wat die roeping van God is, hoe dit tot die mens kom en hoe God sy welbehag in die uitverkorenes werk. Hiermee antwoord die Dordtse vadere op die vrae:

Is die geloof, in die volle sin van die woord, 'n gawe van God, of is dit slegs gedeeltelik God se werk en vir 'n gedeelte die werk van die mens se onafhanklike vrye wil. Kan God se genade as 't ware die mens wat Hy tot saligheid verkies het, oorrumpel, of kan die mens suksesvol God se genade weerstaan en God se heilsplan verydel.

As 'n mens hoofstuk 3-4 sorgvuldig lees, dan word dit duidelik dat die Dordtse vadere met hulle Bybels-gefundeerde antwoorde ver uitstyg bo die filosofiese vrae wat deur die Remonstrante opgeroep is. In hierdie 'antwoord' van Dordt word dit weer duidelik dat as 'n mens 'n 'verkeerde vraag' aan die Bybel stel as hy wil indring in 'n geheimenis wat God in sy Woord nie aan hom wil openbaar nie. Dit is dan dat die mens geen antwoord kry nie.

9.3.4 Die verwerping volgens die Leerreëls

Die verwerping, of anders gestel, dat daar mense is by wie die evangelie en die genade van God verbygaan, is net so 'n feit as die uitverkiesing self. Dit moet egter duidelik wees dat in die Leerreëls die verwerping nie op dieselfde vlak as die uitverkiesing staan nie, maar beslis ondergeskik staan aan die uitverkiesing.

Die argument wat in hoofstuk 1 en hoofstukke 3-4 gevind word, is dat die hele nageslag van Adam in die sonde en misdaad geval het en daarom volledig doemwaardig voor God is. Deur die mens se moedswillige ongehoorsaamheid het hy in die sonde geval en daardeur is die mens verlore in die sonde. God laat dit egter nie daar nie, want in Jesus Christus, wat gekom het om die mense wat verlore is, te soek, haal God na sy vrye welbehag soveel uit as wat Hy wil en die ander bly in die sonde waarin hulle is.

In hoofstuk 1, artikel 16 word dan ook nog gesê dat die verwerping nie daar is om die mense wat klein van geloof of min van vroue is te ontmoedig nie. Hierdie mense moet op God vertrou en nie na hulle eie, swakke kragte let nie – hier sal die gebeure van die koperslang in die woestyn sekerlik besonder van pas wees. Om die erns egter te beklemtoon, stel die Leerreëls hier: 'Hierdie leer is met reg verskriklik vir hulle wat God en Christus en Saligmaker minag en hulleself volkome aan die belange en die genot van die wêreld oorgegee het, solank hulle hulle nie met erns tot God bekeer nie.'

Hier is die argument wat Koopmans na vore bring wel van belang. Hy wys daarop dat Jesus Christus juis gekom het om die verwerping op Homself te neem, sodat uit barmhartigheid God aan die verlore sondaars 'n nuwe, ewige toekoms, 'n *destinatio* gegee het. Dit is in hierdie sin dat Calvyn Christus ook 'n 'spieël van die uitverkiesing' noem. Ons word geroep tot die geloof in Christus en daarmee tot sekerheid oor ons nuwe bestemming wat God in sy genade vir ons bepaal het.

9.3.5 Die volharding van die heiliges

Die slothoofstuk van die Leerreëls, wat ook die logiese afsluiting van die leer van die uitverkiesing is, handel oor die volharding van die heiliges. In vyftien artikels word die troos en die bemoediging van die uitverkiesing geleer. Hierdie uiteensetting is gerig teen die Remonstrantse opvatting wat van mening is dat die volharding in die geloof 'n voorwaarde vir die nuwe verbond is en dat die mens nou self, uit eie krag, die geloofsbeslissing voortdurend moet herbevestig en volvoer. Daarteenoor leer hoofstuk 5, artikel 3: 'Maar God is getrou, wat hulle [dit is die uitverkorenes] met barmhartigheid bevestig in die genade wat eenmaal aan hulle gegee is en met sy krag hulle tot die einde toe bewaar. Daarom word in hierdie hoofstuk van die Leerreëls ook baie klem gelê op die dankbaarheid en dan veral op die gebed as 'n vernamende deel van die dankbaarheid.

'n Waarskuwende noot word dan ook geslaan, nadat beklemtoon is dat die volharding nie 'n menslike prestasie is nie, as gestel word:

Dit is...onmoontlik dat hierdie sekerheid ten opsigte van die volharding die ware gelowiges hoogmoedig en sorgeloos na die vlees sou maak. Die teendeel is waar, want hierdie sekerheid is die vaste grond van hulle nederigheid, kinderlike eerbied, ware vroomheid, lydsaamheid in alle stryd, vurige gebede, standvastigheid onder die kruis en in die belydenis van die waarheid en van 'n onwrikbare blydskap in God.

Hierdie saak van die volharding van die heiliges word, soos die res van die Leerreëls, konsekwent teosentrië gesien en vandaar dat verwys word na Johannes 10:28-29, Romeine 5:8-9 en selfs 1 Johannes 3:9.

9.3.6 Samevattend

Dit is duidelik dat die Dordtse Leerreëls die hoofpunte van die uitverkiesingsleer, soos dit in die Skrif na vore kom en soos dit aangedui is in die NGB en die HK, vanuit 'n bepaalde hoek, saamvat. Daarmee is die Remonstrantse dwalings as onskriftuurlik afgewys en in sy slotoordeel oor die Remonstrante het die Sinode die ge-daagde Remonstrante afgesit uit al hulle ampte.

Tog moet steeds in gedagte gehou word dat die Leerreëls nie 'n volledige uiteensetting van die leer van die uitverkiesing is nie. Die Sinode het byeengekom, so- dat die meerdere vergadering die vyf punte van die oorspronklike *Remonstrantie* kon weerlê en die regte leer daaroor na vore kon bring. Dit het beteken dat die saak van die regverdiging deur die geloof alleen, in samehang met die uitverkiesing nie behandel word nie. Dit kan as 'n leemte beskou word, net soos die saak dat die weergeboorte hier op die voorgrond staan. Juis dit moet, by die beoordeling van die Leerreëls, vasgehou word dat die Sinode se uitspraak steeds in sy historiese konteks verstaan en uitgelê moet word.

Die Dordtse Leerreëls het, niteenstaande die duidelike standpunt wat inge- neem is, nie altyd die gewenste invloed in die kerk gehad nie. In Nederland veral, is gedurende die negentiende eeu die Belydenisskrifte as norm en reël van die predi- king afgewys en so het dit gebeur dat die dwalings wat deur die Leerreëls afgewys is, weer in die kerk geldigheid gekry het. Van die kant van die liberale teologie, wat gedurende die grootste deel van die vorige eeu byna die oorheersende teologiese rigting was, het die Dordtse Leerreëls weinig waardering ondervind. Dit spreek ook vanself, omdat hierdie Leerreëls elke antroposentriëse teologie juis op sy gevoelig- ste punte direk weerspreek.

Dit wil voorkom asof die Dordtse Leerreëls, wat in ons kerk baie beslis funksio- neer as 'n onverbreeklike onderdeel van die kerklike belydenis en daarom ook as 'n norm en reël van die prediking, baie meer op die voorgrond geplaas moet word. Elkeen wat die opdrag het om in die kerk die evangelie van die gekruisigde en op- gestane Heer te verkondig, sal noodgedwonge hierdie Leerreëls met sorg moet be- studeer. In die studie sal, as die slotartikel van die vyfde hoofstuk geparafraseer mag word, weer besef word dat:

Hierdie leer...wat God, tot eer van sy Naam en tot troos van die vro- mes uitvoerig in sy Woord geopenbaar het en in die harte van die ge-

lowiges ingeprent het, word nie deur die sondaars begryp nie, word deur die Satan gehaat, word deur die wêreld bespot, word deur die onervares en skynheiliges misbruik en word deur die dwaalgeeste bestry.

Die Kerk...het dit altyd as 'n rykdom van onskatbare waarde beskou en dit standvastig verdedig. Dat die kerk dit ook in die toekoms sal kan doen, daarvoor sal God sorg, want teen Hom het beplanning geen waarde nie, nog minder kan geweld iets vermag nie.

Ten slotte kan daarop gewys word dat die Leerreëls, anders as die twee ander Belydenisskrifte, die vorm van 'n betoog het, terwyl dit ook 'n omvattende bestryding van die afwykende leer is. Opvallend in die Leerreëls is die vaste vertroue en die pastorale bewoënheid waarmee die geloof in die alleen-wersaamheid van God se genade geformuleer word. Daarteen het hulle ook die verantwoordelikheid van die mens voor God nie afgeskaal nie.

Die samehang tussen die uitverkiesing van God en die verantwoordelikheid van die mens word egter nie duidelik gestel nie. Aan die ander kant is dit so dat die Skrifgegewens hieroor skaars is, sodat dit moeilik is om vanuit die Skrif alleen die saak te beredeneer. Uiteindelik is dit so dat die vadere van Dordt vashou aan die Pauliniese woord: 'Dit hang dus nie af van 'n mens se wil of strewe nie, maar van God se barmhartigheid' (Rom 9:16).

Dit kan ook nog gesê word dat die samehang tussen Christus en die Goddelike besluit tot uitverkiesing of verwerping nie duidelik gestel word nie. In hierdie verband is dit opmerklik dat, in plaas daarvan dat die vadere verwys na Christus en die geloof in Hom, hulle as 't ware terugval en verwys na die kenmerke van die uitverkiesing by die mens self (1/12). Dit word later in die *Nadere Reformatie* 'n spoor wat wegvoer van die Calvinistiese geloofsekerheid.

Een saak bly vasstaan: Teenoor die Remonstrante het die Dordtse vadere die waarheid van die evangelie gestel. Dat hulle daarin en in die vormgewing van hulle uitspraak nie altyd geslaag het nie, is nie die belangrike nie, want dit betref die kleiner sake. In hoofsaak het die Dordtse vadere die waarheid van die evangelie duidelik na vore gebring en geformuleer.

Ten slotte is dit belangrik om daarop te let dat die Sinode uitvoerig aandag gee het aan die uitverkiesing, omdat die hele saak in dispuut geplaas is. Dit beteken egter nie dat die uitverkiesing as sodanig 'n sentrale dogma in die geheel van die leer van die kerk is nie. Om die plek, posisie en belang van die Leerreëls te verstaan, moet die saak van die uitverkiesing in sy konteks gesien word soos, byvoorbeeld, in die NGB of die HK.